

NATURA:
MARE, MUNȚI
ȘI VULCANI.
PLAJE ȘI SALINE.
CELE MAI BUNE
PRODUSE ALE
PĂMÂNTULUI

ISTORIA:
UN TRECUT
FOARTE BOGAT.
CARE SE LASĂ
DESCOPERIT ÎN
SITURILE ARHEO-
LOGICE ȘI ÎN MUZEE

ARTA:
PALATE, BISERICI,
VILE ȘI MOZAI-
CURI, UN PATRI-
MONIU COS-
MOPOLIT CARE
VINE DIN TOATE
EPOCILE ȘI
AJUNGE PÂNĂ ÎN
TIMPURILE NOAS-
TRE

TRADIȚIA:
O CULTURĂ
UNICĂ,
NĂSCUTĂ
DIN CONTOPIREA
MAI MULȚOR
CIVILIZAȚII, CARE
SE PERPETUEAZĂ
ÎN SĂRBĂTORI,
DAR ȘI ÎN VIAȚA
COTIDIANĂ

Pământul contrastelor

Cine știe care au fost emoțiile încercate de Goethe când a atins, pentru prima oară, pământul sicilian; cine știe care au fost senzațiile sale în timp ce vaporul se apropia de port și simțea deja în aer parfumul insulei și când, la întoarcere, declara că: „Italia fără Sicilia nu lasă nici o impresie în suflet”.

Oricare ar fi fost experiența sa, chiar și azi, când te apropii de Sicilia dinspre Calabria, în timpul celor douăzeci de minute cât îți trebuie ca să traversezi cu barca de pe un mal pe altul, când zărești mica Madonă care veghează asupra portului Messina, te încearcă o emoție stranie, aceea a exploratorului care se află în fața unui pământ nou, misterios și insondabil. Pentru că nu s-a schimbat nimic de la Goethe încoace. Sicilia este un „continent” care trebuie descoperit, care te surprinde la fiecare pas prin unicitatea și deosebirea sa față de restul Italiei; o „națiune” aflată la jumătatea drumului dintre cultura europeană și cea africană, marcată de prezența popoarelor care au dominat-o, au presărat-o cu vestigii și opere care au supraviețuit unui trecut incredibil de divers.

Totul aici este „diferit, amestecat, schimbător”, cum zice Bufalino, totul este opusul „chiagului compact de rase și obiceiuri” pe care ne-am aștepta să-l găsim pe o insulă. Călătorul întâlnește nu o Sicilie, ci mai multe Sicilii, fiecare cu propria sa personalitate, fiecare gata să se pună în contrast cu celelalte.

Surprinzător, mai mult decât orice, este chiar jocul contrastelor, mai ales cel al unui peisaj care se modifică pe spațiul a numai câtorva kilometri, care trece de la o mare transparentă, cu lagune verzi, la stânci marine înalte, cu plaje foarte albe, de la întinderi ordonate, de câmpii mănoase, la podișuri aride, de la păduri dese la oceane de lavă. Aici natura a marcat și marchează destinul oamenilor, este benefică și în același timp distructivă sau în orice caz extremă. Poate, înainte de a te lăsa pradă emoțiilor, merită să dai ascultare propriilor simțuri: lumina, parfumul, muzica, savoarea sunt cu adevărat cele care călăuzesc în drumul spre descoperirea acelei stări singulare pe care Sciascia o numește „sicilianism”.

La texte și informații au colaborat:

Marina Beretta, Monica Berno, Angela Magri, Luciano Martinengo, Monica Pagani.

Sicilia

Natură, tradiții și cultură

Traducere: Mariana Adameșteanu
Redactare: Cornelia Gărmăcea
Tehnoredactare computerizată: Cristina Aprodu
Coordonare grafică: Marco Santini

© 2006-2007, Istituto Geografico De Agostini S.p.A., Novara.
 Toate drepturile rezervate.

Pentru editia în limba română: © 2008, Corint Serv SRL,
 București, România. Toate drepturile rezervate.

Informațiile cuprinse în acest volum pot suferi numeroase
 modificări; nicio indicație nu are deci valoare absolută. Având
 în vedere numărul mare de schimbări ce pot avea loc, nu pot
 fi evitate întru totul greșelile sau inexactitățile. Astfel, nu ne
 asumăm responsabilitatea pentru eventualele neplăceri suferite
 de cititori.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Sicilia: ghid de călătorie / De Agostini, trad.: Mariana
 Adameșteanu. - București: Corint, 2008
 ISBN 978-973-135-394-4

I. Adameșteanu, Mariana (trad.)

913(450 Sicilia)

- 8 Mediul înconjurător și peisajul
- 12 Ariile protejate
- 16 Folclor și tradiție
- 22 Arte și meserii
- 26 Bucătăria tradițională și vinurile

NATURA TRADIȚII ȘI CULTURA

CĂLĂTORIE ÎN SICILIA

Fotografii: De Agostini Picture Library; Aeronike, S. Amantini, C. Baraggi, F. Barbagallo, G. Berengo, D. Bernardini, G. Barone, M. Borchi, W. Bussi, G. Cappellari, G. Carfagna, R. Carnovallini, U. Cologna, G. Cozzo, A. Dagli Orti, G. Dagli Orti, C. Dani, A. De Gregorio, C. Di Ninni, F. Ferruzzi, M. Leighab, P. Martini, S. Montanari, G. Nematallah, G. Roli, L. Romano, M. Sarcina, G. Sosio, M. Santini, Santini D'Alessio, F. Tanasi, A. Tessore, G. Veggi, A. Vergari.

Corbis Digital Stock: 144-145, 149, 150b, 154-155

Farabola Foto: M. Di Salvo 163

Elena Bazzolo e Marco C. Stoppato: 2-3, 6-7, 34-35

Stefano Casati: 196-197

Vittorio Gherardi: 8b

Umberto Isman: 157b

Ruleo/Zappalà: 41

Multumiri: l'Assessorato Agricoltura e Foreste della Regione Siciliana, l'Assessorato al Turismo della Città di Palermo, l'Azienda Autonomia Provinciale per l'Incremento Turistico di Caltanissetta, Ser Tur. s.r.l. (Mazara del Vallo).

Tipărit în Italia

LEGENDA SIMBOLURILOR

- ❖ locuri de interes special
- ❖❖ locuri de importanță extraordinară

- 36 Aci Castello
- 38 Acireale
- 40 Adrano
- 42 ❖❖Agrigento
- 50 Ālcamo
- 51 Bagheria
- 52 Bronte
- 54 Calatafimi
- 55 ❖Caltagirone
- 59 Caltanissetta
- 61 Castelbuono

- 63 Castellammare del Golfo
- 66 ❖❖Catania
- 80 Cefalù
- 84 Enna și provincia
- 92 ❖Èrice
- 94 Gela
- 95 Giardini - Naxos
- 98 Gibellina
- 163 Sciacca
- 170 Scicli
- 171 ❖❖Segesta
- 173 ❖Selinunte
- 176 ❖❖Siracusa
- 188 ❖❖Taormina
- 192 ❖Tindari
- 194 Trapani

SPECIAL

- 99 Ispica
- 101 Lentini
- 102 Marsala
- 103 Mazara del Vallo
- 108 ❖Messina
- 118 Milazzo
- 128 ❖Mòdica
- 130 ❖❖Monreale
- 134 ❖Mozia
- 136 ❖Noto
- 142 ❖❖Palermo
- 158 ❖Ragusa
- 162 Randazzo
- 10 PLAJE ȘI MARE
Periplul lui Ulise
- 20 ISTORIA
Răcnetul lui Ruggero
- 24 LITERATURA
Pagini despre Sicilia
- 30 CINEMATOGRAFIA
Onoare și pasiune
- 46 ARHEOLOGIA
Valea fermecată
- 76 ETNA
Craterul vulcanului

- 90 VILLA CASALE
Povestiri în mozaic

- 96 CHEILE
ALCĂNTARA
Marele canion
din Sicilia

- 104 SALINELE
Pentru un grăunte de sare

- 120 INSULELE EOLIENE
Stânci vulcanice

- 140 ARHEOLOGIE
Tărâmurile mitului

- 152 VUCCIRIA
Cele 5 simțuri

- 156 TRADIȚII
Câmpia ortodoxă

- 164 INSULELE PELAGIE
ȘI PANTELLERIA
Trecerea spre Africa

ȘI ÎN PLUS...

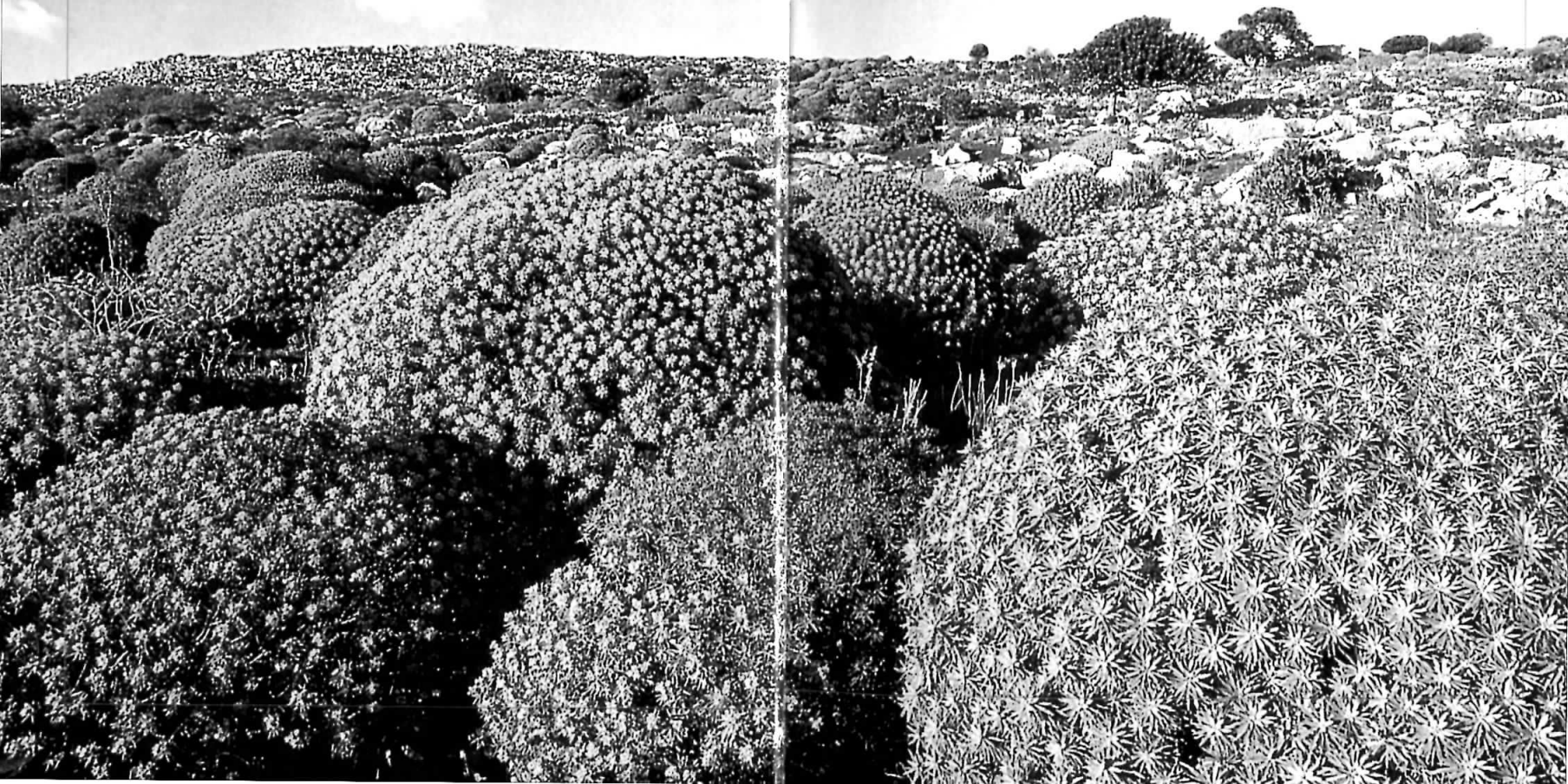
- 186 MUNȚII SICANI
Unde timpul
a stat în loc

- 198 INSULELE ÈGADI
Stâncile de tuf

Și în plus...

- 45 Castelele baronilor
- 62 Plimbare prin pădurea
de pomi-ghimpoși
uriași
- 83 Turul Munților
Màdonie

Natură, tradiție și cultură

Mediul înconjurător și peisajul

De la mare la munte

COASTE ȘI INSULE

Cea mai lungă zonă de coastă din Sicilia (1039 km, care împreună cu insulele mai mici se ridică la 1500 km), prezintă o mare varietate de aspecte. La est, coastele sunt înalte și abrupte în partea de nord, până la câmpia Cataniei; apoi, spre Siracusa, își pierd continuitatea, deschizându-se în largul golf Augusta; mai la sud, devin joase și nisipoase. Coasta nordică este în general înaltă și crestată, întreruptă ici și colo de plaje nisipoase; este definită de lungul promontoriu din Milazzo, care se întinde spre Insulele Eoliene și spre cele două mari golfuli de la Palermo și Castellammare del Golfo. Litoralul occidental și cel meridional sunt cele mai joase și mai nisipoase, cu golfuli rare și cu izolate reliefuli de coastă.

Sicilia este încoronată de o cunună de arhipelaguri de o mare frumusețe, cu trăsături unice, astăzi destinații turistice căutate. La nord de Milazzo, arhipelagul Insulelor Eoliene sau Lipari, de origine vulcanică, este format din șapte insule

principale (Vulcano, Lipari, Salina, Panarèa, Filicudi, Alicudi, Stromboli) și din foarte multe stânci. Stromboli este singurul vulcan permanent activ de pe pământ. La vest de Trapani se găsesc Insulele Ègadi (Lévanzo, Favignana și Maréttimo), formate din fărâmițarea extremității vestice a Siciliei. La sud, la aproximativ 80 km distanță de coasta siciliană, se află Pantelleria, și ea de origine vulcanică; în largul mării se găsește micul arhipelag al Insulelor Pelagie, care cuprinde arida insulă Lampedusa, fertila Linosa și marea stâncă Lampione. După felul cum s-au format și după poziție, Insulele Pelagie aparțin Africii.

DEALURI ȘI MUNȚI

Deși dominată de masivul Etna și închisă la nord de cele trei lanțuri muntoase Peloritani, Nèbrodi și Madonie, Sicilia este în esență o țară a colinelor mai rar acoperite de păduri, dar în mare parte acoperite de culturi de cereale. Din punct de vedere geologic și mineral, relieful din nord amintește de cel din

Apenini, cu roci cristaline care predomină în munții Peloritani, cu gresii și argile în munții Nèbrodi, și dolomite calcaroase în munții Madonie. Aceștia din urmă constituie lanțul cel mai înalt, cu vârfuri ce ating 2000 m altitudine. Forma de relief cea mai importantă de pe insulă este **Etna** (3323 m), principalul vulcan activ din Europa. Uriașul munte, a cărui formă și înălțime se modifică permanent, ca urmare a erupțiilor, apare ca un con uriaș, cu povârnișuri acoperite de o vegetație luxuriantă, păduri de castani, terenuri plantate cu citrice, plantații de măslini, livezi și viță-de-vie. Urcând spre vârf, descoperi lava brună, care desenează peisaje fantastice („sciare”) profilate pe albastrul cerului. În mare parte din an, vârful este acoperit cu zăpadă. La poalele Etnei, câmpia Cataniei este deosebit de fertilă datorită lavei. Un lanț muntos de mică altitudine, care nu depășește 1000 m, traversează insula în diagonală: sunt cele două grupe de Munți Erei și **Iblei**, cu structură calcaroasă, sterili și

relativ arizi. În depresiunile munților Erei, orașe vechi, cum ar fi Enna și Calascibetta, domină peisajul învăluit în tăceri adânci. La vest de aceștia, se întinde podișul bogat în cretă și în sulf, care constituie zona minieră a Siciliei (sulf, săruri de potasiu, sare gemă, bitum). Munții **Iblei** sunt interesați pentru trecătorile lor adânci, numite local „grote”, săpate de cursurile de apă. Dintre toate, cea mai importantă este Cava d'Ispica, una dintre minunile naturale ale Siciliei. În zonele colinare centrale, mai ales în ținutul Agrigente și vasta suprafață interioară de la Caltagirone, peisajul este dominat de culturi de grâu: câmpuri de un verde de smarald spre sfârșitul iernii și primăvara, apoi o scurtă perioadă aurie, în mai, urmată de o lungă perioadă aridă, de culoarea argilei. Regiunea Ragusa este caracterizată de unduirii dulci, presărate cu ferme întinse, cu mari sere argintii în zonele înclinate, unde se cultivă trufandale de calitate superioară. Vița-de-vie și măslini acoperă suprafețe întinse din regiunea Trapani.

Sicilia este o insulă unde au loc dese cutremure. De-a lungul secolelor, s-au succedat cutremure devastatoare care i-au distrus orașele și au decimat populația. Să amintim seismul din 1693, care a măturat toate centrele locuite din Sicilia orientală. 1908 a fost anul cutremurului care a lovit zona strâmtorii și care a distrus Messina și Reggio di Calabria. Ultimul mare cutremur a fost cel din Valea Belice, în 1968.

Etna este activ din Antichitatea clasică: mitologia greacă îl considera

MAREA DE COLINE CULTIVATE-CU GRĂU

PRĂPASTIE FORMATĂ ÎN TIMPUL ERUPȚIEI VULCANULUI ETNA

reședința zeului Hefaiistos (Vulcan la romani). Erupția cea mai memorabilă a avut loc în 1669, a durat patru luni în cap și a provocat un fluviu de lavă care a ajuns în Catania, revărsându-se apoi în mare. Tot în activitate este și vulcanul Stròmboli, în vreme ce Vulcano, care se află în prezent în faza liniștită, este considerat extrem de periculos, deoarece ar putea reintra în activitate fără să transmită avertismente cu mult timp înainte.

CURSURI DE APĂ

Sicilia nu este țara marilor cursuri de apă. Apropierea muntelui de mare, precipitațiile reduse și ritmul în care cad acestea sunt elemente care contribuie la crearea unor cursuri de apă cu caracter de torent, similare fluviilor calabreze revărsate.

Cel mai lung râu din Sicilia este **Salso**, care coboară din munții Madonie, străbate munții din Caltanissetta și se varsă în canalul Siciliei, la Licata. Debitul său de apă este totuși foarte redus, deoarece se află într-o zonă deosebit de

aridă. Râul cu cel mai însemnat debit de apă este **Simeto**, care izvorăște din munții Nèbrodi și curge, la început, prin valea care separă Etna de ceilalți munți de la vestul său și apoi prin câmpia catană, pentru a se vărsa, în final, în Marea Ionică. Tot din munții Nèbrodi izvorăște și celălalt râu, care atinge ușor și muntele Etna, de data asta pe versantul de nord, pentru a se vărsa în Marea Ionică, în apropiere de Taormina: **Alcântara**, denumire arabă care înseamnă „pod”; acesta formează, la câțiva kilometri de mare, chei extraordinare de spectaculoase (vezi pag. 96). Dintre celelalte cursuri de apă, **Torto**, de pe versantul de nord, și **Plātani**, de pe versantul de sud, formează un defileu unic, ce împarte insula în două părți separate, două subregiuni, nu numai din punct de vedere geografic, dar și istoric și etnic. Cea mai mare oglindă de apă naturală a insulei este pitorescul lac **Pergusa**, aflat la 10 km distanță de Enna; apele sale prezintă un foarte rar fenomen de înroșire, datorită prezenței microorganismelor.

COASTA INSULEI CONIGLI, LA LAMPEDUSA

Periplul lui Ulisse

Pentru un pământ înconjurat de ape, care dispune de mai multe mii de kilometri de coastă, era inevitabil ca marea să nu devină una din principalele atracții pentru turiștii care se botăresc să-și petreacă vacanțele pe insulă. Pentru cine vine dinspre interior, plajele sunt cu adevărat numeroase, foarte impresionante și accesul la ele este în general liber; pentru cine se apropie cu barca, oferta de porturi și de localități de pe malul mării crește din an în an. Marea transparentă invită la practicarea sporturilor de apă și, mai ales, la scufundări. Făcând un periplu de-a lungul insulei, pornind de la Capul Milazzo și mergând în sens invers acelor de ceașornic – cu câteva vizite scurte pe insule – vă propunem locurile cele mai frumoase unde vă puteți opri.

Capul Milazzo

În apropierea capului, de unde se pot vedea Insulele Eolie, se deschide o plajă cu lacuri sărate printre stânci înalte. Peisajul este splendid.

Baia di Pollara (Insula Salina)

Printre stânci de tuf săpate de vânt, se deschide această plajă mică, immortalizată în filmul *Paștaşul*.

Plaja Olliveri

Situată între râurile Elicona și Tindari, această plajă lungă este formată din pietricele care-ți iau ochii și din nisip îmbibat cu apă sărată.

Lacurile din Marinello/Tindari

La poalele promontoriului pe care se află situl arheologic, marea a modelat o fâșie de nisip foarte fin, care închide trei lacuri sărate și formează o splendidă lagună de coastă, adăpostită.

Capul Calavà și Capul Orlando

Primul are un minunat litoral din nisip, la care se ajunge pe jos, pe poteci în pantă; al doilea este bogat în golfuri.

Plajele de pe râul Pollina

Doi locuri de vis, cu o mare transparentă. Este vorba despre

plaja din înutul Raisigerbi, care se recunoaște după zidurile care flânează șoseaua și Baia Turchina, acoperită cu pietre de râu, la gura râului Pollina.

Litoralul din Cefalù

Plajă cu nisip fin și deschis la culoare, pe care se află un stabiliment, dar în rest este liberă. La vest se găsește micul port Presidiana, cu o plajă fără scoici și nisip.

Golful Gallo

Zona cuprinde o porțiune de coastă stâncoasă, cu apă cristalină, ideală pentru scufundări.

Coasta Scopello

Numeroase golfolețe cu nisip și pietriș străpung din loc în loc perețele de stâncă albă. Natura este nealterată, iar zona este ideală pentru scufundări.

Rezervația de la Zingaro

Șapte kilometri de coastă virgină, cu stânci perpendiculare, întreprupte de golfolețe, pe fundul cărora se află o bogăție de corali și pești. De la un drum principal pornesc cărări care duc la mare. Dintre locurile cele mai frumoase menționăm **Golful Marinella**, **Golful Beretta** și **Punta della Capreria**. Nu departe se află **San Vito Lo Capo**, una dintre cele mai cunoscute localități din insulă.

Laguna Marsala

Adâncimea joasă a mării și vântul care suflă constant fac locul ideal pentru activități cum ar fi windsurf și sportul cu ambarcațiuni.

Insulele Egadi

Insulele sunt celebre pentru grottele lor, unele cu desene preistorice, fundul mării este aici perfect pentru scufundări.

Capul Alb

La poalele promontoriului pe care se află ruinele grecești ale așezării Eraclea Minoa, se întinde o plajă lungă și foarte albă, în formă de semilună, mărginită de dune și păduri de pin, protejată de șiruri de stânci înalte.

Coasta de la Siciliana Marina

La vest de așezare (și până la Capul Alb) se întinde rezervația de la **Torre Salsa**: 6 km de coastă cu

faleză și plaje solitare. La vest se găsește sălbatică **plajă Gelonardo**, cu nisip aurii.

Scara Turcilor

Nu departe de satul Realmonte se află acest și spectaculos de roci calcaroase, în care apa și vântul au săpat niște trepte și în interiorul cărora se deschid plaje mici și sălbatice.

Micul golf Mollarella

Este considerată cea mai frumoasă plajă de pe coasta din Licata. Pe mare, în dreptul său, în anul 256 î.H., a avut loc prima bătălie navală dintre romani și cartaginezi.

Pisciotta

Zonă aflată la capătul plajei din Sampieri, Pisciotta este o întindere de nisip aurii, delimitată de dune acoperite cu tufiguri.

Coasta din Pozzallo

Această fâșie de litoral, vântoasă și caracterizată de plaje care alținează cu stânci înalte, seamănă cu falezile din Punta Ciriga. Nu trebuie să ocoliti plajele din **Santa Maria del Focallo**, mărginite de o pădure de eucalipti.

Portul Palo di Capo Passero

Este cel mai sudic sat al Italiei, cu coaste stâncoase și golfolețe cu nisip. Lumina este orbitoare, marea este agitată. În fața, la mică distanță, se află Capul Curentilor unde, între vânturi și marea, Marea Mediterană se unește cu Marea Ionică.

Oaza de la Vendicari și Golful Muștelor

În rezervația naturală, ascunsă de clădirile fostei „tonnara” (instalație de pescuit tonul), se întinde una dintre cele mai frumoase și sălbatice plaje din Sicilia.

Capul Santa Croce

Punct terminus al Golfului Augusta, acesta este un loc cu stânci înalte și cu numeroase golfolețe. Apa de culoarea turcoazului este limpede și lasă să se vadă fundul mării pe care mișună bancuri de pești care merită să fie văzute.

Giardini-Naxos

Șiruri de umbrele caracterizează această plajă celebră dintre Capul Schișo și Capul Taormina, închisă de roci negre, de origine vulcanică. Marea este limpede, iar culoarea ei, schimbătoare.

Plajele de la Mazzaro și Insula Bella

Taormina, regina Siciliei, se învește într-un golfoleț fermecat, presărat cu plaje. Printre cele mai frumoase și mai bine dotate, se numără și cea din Mazzaro, cu ape turcoaz, cu pietricele și cu o mare care se adâncește brusc. În schimb, la foarte alba Insulă Bella, care își ia numele de la micul șirag de stânci ce se află în fața sa, se poate ajunge străbătând cu piciorul apa, când marea este în reflux.

Plaja Sant' Alessio

Puțin mai departe de Taormina, în direcția Messine, se află o plajă frumoasă, deschisă, cu nisip fin și cu o mare încântătoare, care te invită să plonjezi în ea.